

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

У статті розглянуто сутність злочинності як соціального феномену, окремі особливості такого її різновиду як злочинність неповнолітніх та сформульоване практично значуще поняття останньої, тобто таке, що дозволить здійснювати емпіричне дослідження цього феномену, на підставі результатів якого, планувати й проводити ефективну діяльність з протидії злочинним проявам неповнолітніх.

Ключові слова: поняття злочинності, злочинність неповнолітніх, протидія злочинності.

Постановка проблеми та її актуальність. Злочинність неповнолітніх завжди була і залишається однією з найбільш актуальних соціально-правових проблем нашого суспільства. Це пов'язано, передусім, з тим, що саме неповнолітні у недалекому майбутньому будуть формувати і представляти образ держави. Кримінальні ж навички, набуті особами у неповнолітньому віці, нерідко супроводжують їх протягом тривалого часу, якщо не всього життя. Не випадково численні дослідження показують, що значна частка злочинців-рецидивістів свою першу судимість отримали саме в неповнолітньому віці.

Статистика свідчить про те, що в останні роки кількість злочинів, вчинених неповнолітніми, поступово знижується. Проте офіційні показники не відображають повною мірою сутність цієї дуже складної проблеми. Питома вага злочинності неповнолітніх в загальній структурі злочинності залишається значною, а зміни різних сфер життя суспільства, що відбулися в Україні за останні роки, мали істотний вплив на умови формування особистості сучасних дітей і підлітків, які стали більш вразливими перед несприятливими суспільними процесами.

Злочинність неповнолітніх є різновидом більш загального соціального феномену – злочинності в цілому, тому, закономірно, що їй притаманні всі змістовні ознаки останньої. Втім, злочинність неповнолітніх характеризується низкою особливостей, виокремлення та дослідження яких є запорукою здійснення ефективної протидії такій злочинності. Для будь-якого наукового дослідження головним питанням є, насамперед, питання термінології, якою воно оперує для розробки й обґрунтування шляхів вирішення поставленої проблеми. В цьому зв'язку розкриття поняття злочинності неповнолітніх

має для її дослідження першочергове значення, оскільки є вихідним для формування наукових підходів щодо визначення заходів протидії злочинним проявам неповнолітніх.

В межах цієї статті **поставлено за мету** охарактеризувати особливості злочинності неповнолітніх та сформулювати її практично значуще поняття, тобто таке, що дозволить здійснювати емпіричне дослідження цього соціального феномену, на підставі результатів якого планувати й проводити ефективну діяльність з протидії такій злочинності.

Аналіз досліджень та публікацій. З наукової точки зору, надання поняття злочинності неповнолітніх, як різновиду злочинності в цілому зобов'язує першочергово розкрити сутність останньої. Оскільки повторювати багаторазово викладене у відповідних наукових джерелах з кримінології є недоцільним, обмежимося коротким описом загальновідомих авторських підходів до розуміння злочинності та виокремлення її сутнісних ознак.

Загалом, в науці сутнісне поняття «злочинність» характеризується невизначеністю й багатозначністю.

Передусім, при визначенні злочинності наголошують на соціальному в її природі. Злочинності не буває поза суспільством; вона соціальний феномен не тільки онтологічно, але й гносеологічно. Злочинність породжується умовами суспільного життя. Статистичні дані з усією очевидністю доводять, що різкі зміни соціальних умов породжують зміни кількісних та якісних характеристик злочинності. Вона розглядається як: один з факторів суспільного здоров'я, нормальний і необхідний феномен суспільства; закономірне явище, що відображає стан суспільного організму (І. Н. Даньшин) [1, с. 13]; властивість

суспільства (Д. А. Шестаков) [2, с. 6]; побічний продукт цивілізації (В. Фокс) [3, с. 19].

Не заперечуючи її соціальну природу, у науці феномен злочинності нерідко характеризують як наслідок хибного розвитку суспільства: крайній, найбільш небезпечний вид соціального відхилення [4, с. 12]; соціальна патологія, яка має високий ступінь суспільної небезпечності (Е. Ф. Побегайло) [5, с. 12].

Про злочинність говорять і як про соціальний процес, який підкоряється загальним закономірностям розвитку соціальних явищ (А. Н. Трайнін) [6, с. 140].

Окремі вчені також звертають увагу на соціальну функцію злочинності, називаючи її одним з факторів динаміки суспільства (Е. Дюркгейм) [7, с. 39-44]; індикатором змін в суспільстві (Д. О. Лі) [8]; показником соціальної патології (В. Фокс) [3, с. 21].

Розповсюдженим є системний підхід до визначення злочинності, згідно якого злочинність розглядається як: відносно самостійна, динамічна, імовірна система (І. Н. Даньшин) [1, с. 12]; складна соціальна, оптимально функціонуюча система (М. О. Сутурин) [9, с. 62-67]; самокерована система (О. М. Литвак) [10, с. 8]; складна динамічна соціальна система (яка може бути досить адекватно охарактеризована певними параметрами і вивчена як процес) (С. Є. Віцин) [11, с. 26]; специфічне системно-структурне утворення, явище (А. І. Долгова) [12]; структурна підсистема суспільства (як системи) (Д. О. Лі) [8].

Сутність злочинності розкривають і через поняття певної діяльності або поведінки: кримінально караний множинний прояв властивої людині та її поведінці деструктивності (Л. В. Кондратюк, В. С. Овчинський) [13, с. 119]; масовий прояв деструктивності у поведінці людей; (А. Ф. Зелінський) [5, с. 20]; масова протиправна (кримінально-заборонена) поведінка частини членів суспільства (О. М. Ігнатов) [14, с. 81]; різновид (одна з форм) девіантності, що визначається законодавцем в кримінальному законі; соціальний конструкт (Я. І. Гишинський) [15, с. 94, 92]; одиничні акти злочинної поведінки, що полягають у відчуженні людини від процесу соціалізації (С. Бафія) [16, с. 25]; кримінальна активність частини членів суспільства (А. П. Закарлюк) [17, с. 139]; кримінальна соціальна практика (В. М. Дрьомін) [18, с. 250].

Незважаючи на істотні відмінності перерахованих родових понять, які характеризують зло-

чинність, її видові відмінні ознаки, як правило, збігаються. Так, злочинність як соціальний феномен у науці наділять низкою властивостей, передусім: масовістю, відносною поширеністю; історичною зумовленістю й історичною мінливістю; перехідністю; злочинність – це система, яка має свою внутрішню логіку розвитку, а тому революційна зміна одного суспільного ладу на інший не знищує її; самодетермінованістю (самовідтворенням), саморозвитком; різнообумовленістю; відносною статистичною стійкістю; не можна чекати різких змін у її структурі за рівні короткі проміжки часу (місяць, квартал, рік); зміни носять «плавний» і закономірний характер; іррегулярність; окремі злочини, як елементи статистичної сукупності, вчиняються незалежно один від одного.

Названа сукупність властивостей злочинності змушує думати про неї не просто як соціальний феномен, але й як про культурний, як про елемент культури. У найбільш загальному розумінні культура – це спосіб людського існування, спосіб людської діяльності та, водночас, об'єктивовані результати цієї діяльності. Культура служить найбільш загальним позабіологічним механізмом накопичення (аккумуляції), зберігання й передачі (трансляції) інформації, виконуючи тим самим функцію соціального наслідування [19, с. 94].

Так, перефразувавши відомий вислів французького кримінолога А. Лакассань (1885 рік), Я. І. Гішинський підкреслив, що кожне суспільство має ту злочинність (види злочинів, їх якісну своєрідність), яка відповідає його культурі, є її елементом (наприклад, комп'ютерні злочини можливі тільки в суспільствах відповідної «інформаційної» культури). При цьому, культурно обумовлені не тільки характер і способи вчинення злочинів, а й прийнятні суспільством заходи соціального контролю (протидії), включаючи покарання [19, с. 95].

Також важливою і обов'язковою ознакою злочинності є її кримінально-правовий характер, оскільки поза кримінально-правовою оцінкою немає як злочинів, так і злочинності взагалі (І. М. Даньшин) [20, с. 22]. Тому злочинність доводиться розглядати як таку, що «конструється» за допомогою двох різнорівневих підстав: 1) реальна (онтологічна, об'єктивна) суспільна небезпека, шкода та 2) передбаченість кримінальним законом, «криміналізованість», яка завжди є результатом суб'єктивної волі законодавця [19, с. 94]. Вказане об'єктивно ускладнює пошук її логічного визначення.

На цю обставину звернув увагу В. С. Жеребкін ще в 1976 році. Він зауважив, що одні ознаки поняття «злочин» є матеріальними, субстанціальним (суспільна небезпека або шкода), тоді як інші – формальні, несубстанціальні (протиправність, вказівка в кримінальному законі) [21, с. 37].

Вбачається, саме тому даючи поняття злочинності, кримінологи найчастіше намагаються об'єднати в ньому саме соціальний та правовий аспекти. Оскільки ігнорування кримінально-правової характеристики злочинності, на сьогодні, методологічно себе не виправдовує, не дозволяє її емпірично досліджувати. Водночас з практичної точки зору, результати вивчення злочинності мають бути придатними для подальшої розробки відповідних державних заходів протидії (контролю). Крім того, саме завдяки появі систематичного обліку вчинених злочинів, результатів їх судового розгляду та формування відповідної статистичної звітності й її якісного аналізу на злочинність поглянули як на соціальний феномен, який має певні параметри і спостерігається у всіх типах суспільств. Тому, надаючи придатне для кримінологічного аналізу поняття злочинності вчені, нерідко користуються такими формулюваннями: «цілісна, заснована на статистичних закономірностях система одиничних суспільно небезпечних діянь, заборонених кримінальним законом» [20, с. 23]; сукупність усіх злочинів, вчинених на певній території за відповідний період часу, і яка характеризується кількісними та якісними показниками [4, с. 12]; кримінологічне явище, що проявляє себе в системі кримінально-караних діянь на певній території за певний проміжок часу, а також осіб, які їх вчинили [22, с. 60].

Таким чином, проблематика наукового визначення поняття злочинності передусім зумовлюється намаганням зробити його конструктивним для розробки методології пізнання цього феномену. Останнє, на сьогодні, не дає практичної можливості розглядати злочинність поза межами її кримінально-правової оцінки. В цьому зв'язку, заслуговує уваги підхід І. М. Мацкевича, згідно якого злочинність має соціальну сутність, однак, як сукупність конкретних злочинів, – правову форму. Іншими словами, злочинність за своєю сутністю – соціальне, а за формою – правове явище [23, с. 534, 540]. Крім того, пізнати будь-яке явище можна тільки спостерігаючи його реальні прояви та аналізуючи результати таких спостережень. В цьому зв'язку, незамін-

ними залишаються данні статистики, хоч їх рівень достовірності обґрунтовано викликає нарікання. Однак, те, що статистика не повною мірою відбиває реальний стан злочинності, не є приводом не досліджувати її. Просто у ході дослідження даних щодо сукупності вчинених злочинів (на певній території за певний період часу злочинів) необхідно постійно підвищувати надійність статистичних показників, вдосконалювати способи спостереження, розширювати коло джерел інформації.

Загалом у вітчизняній науці питання методології, пов'язані з вивченням злочинності неповнолітніх, залишаються одними з найбільш суперечливих та неоднозначних. Традиційно, в науці надаючи поняття злочинності як базове використовують поняття, яке було надане ще 1969 році Н. Ф. Кузнецовою в монографії «Злочин і злочинність» [24, с. 137], позбавляючи його ідеологічно-класового забарвлення та розширюючи за рахунок включення до нього низки додаткових (авторських) ознак. Це обумовлено тим, що попри всі термінологічні зміни наступних років концепція злочинності, розроблена вченою, є достатньо цілісною. Підхід до визначення злочинності, розроблений Н. Ф. Кузнецовою, називають фундаментальним, доктринальним або кримінально-правовим.

Між тим, сьогодні спостерігається посилення впливу альтернативних та пошук нових підходів, які дозволяють «олюднити» злочинність, чим вдосконалити методологію пізнання її закономірностей.

Так, відмінні від традиційних погляди на проблему злочинності у вітчизняній науці належать, зокрема А. П. Закарлюку та В. М. Дрьоміну. Вчені підходять до аналізу злочинності з позицій «діяльнісного» підходу, виходячи з якого стрижнем сутнісного визначення злочинності має бути людина, бо саме її поведінка кваліфікується як кримінально карана, тобто злочинна. В. М. Дрьомін підкреслює, що концептуально важливо розглядати злочинність не як формальну (або системну) сукупність вчинених злочинів, а як різновид соціальної активності [18, с. 249], основною формою якої є практична (предметна) діяльність, спрямована на задоволення потреб і перетворення матеріального світу, суспільних відносин і самої особистості.

Таким є короткий огляд основних підходів до визначення сутності злочинності та її властивостей. Враховуючи вищевикладені досягнення кримінологічної науки з цієї проблематики, роз-

глянемо особливості злочинності неповнолітніх та сформулюємо її поняття.

Виклад основного матеріалу. Злочинність неповнолітніх є різновидом більш загального соціального феномену – злочинності в цілому, тому, закономірно, що їй притаманні всі змістовні ознаки останньої.

Передусім підкреслимо, що злочинність неповнолітніх – це своєрідний індикатор соціальної ситуації в державі. Зростання злочинності неповнолітніх, як правило, свідчить про несприятливі соціальні процеси. Аналіз злочинності неповнолітніх є, з одного боку, інструментом виявлення криміногенних факторів в соціумі, а з іншого – базою для прогнозування злочинності в цілому [25, с. 431].

Злочинність неповнолітніх є самостійною кримінологічною проблемою, оскільки якісно та кількісно відрізняється від злочинності дорослих, що зумовлюється віком злочинців, який характеризується не тільки низкою соціально-психологічних особливостей цієї категорії, а й їх правовим статусом у суспільстві.

Так, з правової точки зору, виокремлення злочинності неповнолітніх в окремий вид злочинності здійснюється на підставі такої специфічної кримінально-значущої інтегруючої ознаки, як вік особи злочинця, точніше суб'єкта злочину. Згідно положень ст. 22 КК України суб'єктом злочину, за загальним правилом, може бути особа, що досягла 16 років, а в окремих випадках, передбачених ч. 2 цієї статті – з 14 років. Отже, злочинність неповнолітніх охоплює випадки, коли злочини вчинено особами – суб'єктами злочину – у віці від 14 до 18 років, які знаходять своє відображення у даних статистики.

З психологічної точки зору, коли говорять про злочинність неповнолітніх, то насамперед на увазі мають злочинну поведінку членів суспільства, які перебувають на стадії формування особистості, життєвої позиції, переходу від життя під опікою сім'ї і школи до самостійного життя, усвідомлення загальноприйнятих у суспільстві соціальних цінностей і, крім того, виконання своїх особистих функцій в ньому. Несформованість емоціональної сфери і морально-психологічних настанов на різноманітні життєві ситуації обумовлює особливу вразливість неповнолітніх щодо негативного впливу на їх поведінку і неадекватну реакцію на проблемні ситуації [26, с. 280]. Водночас, ці ж характеристики неповнолітніх забезпечують їх підвищену, порівняно з дорослими, чутливість до профілактичних заходів.

Віковими особливостями зумовлюється й мотиваційна специфіка злочинної поведінки неповнолітніх. Часто ці кримінальні правопорушення відбуваються на ґрунті бешкетництва, помилково зрозумілої романтики, прагнення до самоствердження, наслідування авторитетів [27, с. 311].

Мотиви підліткових злочинів у багатьох випадках відрізняються інфантильністю, а вся структура їх кримінальної поведінки – нетранзитивністю (необґрунтованістю, необдуманістю). На передній план тут виступають: спонукання, пов'язані з хибним розумінням товариства, особистісної самореалізації, панування престижно-споживчих інтересів, прагнення до самоствердження в референтно-асоціалній групі, підпорядкованість груповому тиску, демонстративний протест [27, с. 314].

Втім, чим старше є неповнолітній, тим більше його кримінальна мотивація наближається до поведінки дорослих злочинців, тим більш істотні його злочинні дії. Грабежі, розбої, вбивства і зґвалтування відбуваються вже не в силу інфантильності, а в силу глибокої кримінальної зараженості неповнолітніх злочинців [27, с. 314].

Важливу роль в цьому відіграє те, що однією з особливостей злочинності неповнолітніх є її залежність від злочинності дорослих, в основі якої лежить психологічний механізм наслідування [28, с. 82].

Порівняно з дорослою злочинністю, для злочинності неповнолітніх характерна підвищена латентність, оскільки багато злочинів, які вчиняються неповнолітніми, дорослими сприймаються як пустощі через недостатню соціальну зрілість (наприклад, крадіжки у сім'ї, сусідів, навчальних закладах, хуліганські бійки, відібрання грошей та речей у молодших). Через те, що цьому не надається належного значення або через небажання «виносити сміття з хати», про такі дії, як правило, дорослі не повідомляють органи внутрішніх справ [29, с. 169].

Надаючи структурні характеристики злочинності неповнолітніх, також звернемо увагу на наступне. Злочинність неповнолітніх характеризується нерівномірністю динаміки по різних часовим показникам (часу доби, днів тижня, сезонах року), що пояснюється не тільки низкою об'єктивних факторів, але й віковими психологічними особливостями підлітків. Частіше всього неповнолітні вчинюють злочини у вільний від навчання час в навчальні дні (з 15.00 до 24.00). За даними дослідників «пік» злочинних проявів припадає на 20.00-21.00 годину.

Протягом року «пик» злочинних проявів припадає на канікули, що пов'язано з ослабленням соціального контролю за неповнолітніми, згортанням роботи таборів відпочинку, руйнуванням раніше існуючої системи роботи з учнями в канікулярний час. Ще один сплеск злочинності неповнолітніх припадає на березень місяць, що, імовірно, можна пояснити перебудовою організму підлітка у зв'язку з настанням весняного часу і зміною рівня тестостерону в крові [28, с. 41].

Злочинність неповнолітніх має здебільшого груповий характер. Це пов'язано з їх психофізіологічними і соціально-груповими особливостями. Підліток, особливо соціально неблагополучний, завжди тягнеться до сили, а об'єднання в групи набагато її збільшує. Злочинні групи неповнолітніх відрізняються високою кримінальною активністю й мобільністю. Вони здатні в найкоротші терміни змінювати спрямованість і характер злочинної діяльності, час і місце злочинних посягань [28, с. 46].

Особливим є зв'язок групової злочинності неповнолітніх з алкоголізмом. Зв'язок цей прямий і зворотній. Алкогольні ексцеси неповнолітніх – це і способи дорослого самоствердження, проведення дозвілля, вільного спілкування. Вони – групові за своїм характером. Навряд чи можна зустріти випадки, коли підлітки вживали алкоголь поодиночці. Їм обов'язково потрібні глядачі, аудиторія, дії попередньої і складають суть групового алкогольного ексцесу. Є декілька механізмів зв'язків злочинності неповнолітніх з алкоголізмом, а саме: 1) вчинення злочинів у стані алкогольного сп'яніння, за формулою: алкогольне сп'яніння – втрата соціального контролю – злочин; 2) вчинення злочинів у тверезому стані, але для видобутку коштів на придбання алкоголю, за формулою: потреба в алкоголі – корисливий злочин – алкогольне сп'яніння; 3) потреба в самоствердженні – груповий алкогольний ексцес – груповий злочин; 4) систематичне пияцтво – алкогольна хвороба – систематичні корисливі злочини – систематичне пияцтво [28, с. 50-53].

Висновки. Вищезазначене є лише окремими особливостями злочинності неповнолітніх, на які вбачається необхідним передусім зважати практикам у профілактичній діяльності. Втім, злочинність неповнолітніх є самостійною кримінологічною проблемою, яка потребує подальшого ґрунтовного вивчення з метою розробки комплексних заходів з ефективної протидії їй.

Як робоче поняття у дослідженнях науково-

правового спрямування її можна розглядати як відносно масовий соціальний феномен, що виражається у статистичній сукупності фактів протиправної (кримінально-забороненої) поведінки суб'єктів злочину у віці від 14 до 18 років на певній території за відповідний період часу.

Література

1. *Даньшин И. Н.* Введение в криминологическую науку / И. Н. Даньшин – Х.: Право, 1998. – 144 с.
2. *Преступность среди социальных подсистем.* Новая концепция и отрасли криминологии / Под ред. Д. А. Шестакова. – СПб.: Издательство «Юридический Центр Пресс», 2003. – 353 с.
3. *Фокс В.* Введение в криминологию / В. Фокс – М.: «Прогресс», 1980. – 312 с.
4. *Бузало П. М.* Криминологія: навч. пос. / П. М. Бузало, С. Ф. Денисов, О. В. Кириченко – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
5. *Зелинский А. Ф.* Криминология: курс лекций / А. Ф. Зелинский – Х.: Прапор, 1996. – 260 с.
6. *Трайнин А. М.* Уголовное право. Общая часть / А. М. Трайнин. – М.: Издат-во 1-го Москов. гос. ун-та, 1929. – 511 с.
7. *Вольфганг М.* Социология преступности (Современные буржуазные теории) / М. Вольфганг – М.: Издат-во «Прогресс», 1966. – 376 с.
8. *Ли Д. А.* Преступность в России: системный анализ / Д. А. Ли – М.: «ГЕЛВА», 1997. – 72 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.juristlib.ru/book_3960.html
9. *Сутурин М. А.* Преступность как система / М. А. Сутурин // Сибирский Юридический Вестник. – 2005. – № 4. – С. 62-67. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1229768>
10. *Литвак О. М.* Держава і злочинність: монографія / О. М. Литвак. – К.: Атіка, 2004. – 304 с.
11. *Вицин С. Е.* Моделирование в криминологии: учебное пособие / С. Е. Вицин. – М.: НИ и РИО ВШ МВД СССР, 1973. – 102 с.
12. *Криминология: учебн. для вузов* / Под общей ред. А. И. Долговой. – М.: Издат-во НОРМА, 2001. – 784 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.e-reading.bz/book.php?book=1001912>
13. *Кондратьюк Л. В.* Еще раз о криминологическом понятии преступности и преступления / Л. В. Кондратьюк, В. С. Овчинский // Журнал

российского права. – 2004. – № 9. – С. 113-119.

14. *Ігнатов О. М.* Протидія загальнокримінальній насильницькій злочинності в Україні: монографія / О. М. Ігнатов. – Харків: Діса Плюс, 2013. – 650 с.

15. *Гилинский Я.* Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других «отклонений» / Я. Гилинский – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2004. – 520 с.

16. *Бафия Е.* Проблемы криминологии. Дialectика криминогенной ситуации / Е. Бафия; ред., авт. предисл. Н. А. Стручков, пер. с пол. П. Н. Эбзеевой. – М.: Юридическая литература, 1983. – 152 с.

17. *Закалюк А. П.* Курс сучасної української криминології: теорія і практика: У 3 кн. / А. П. Закалюк. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української криминологічної науки. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 424 с.

18. *Дрьомін В. М.* Доктринальные основы изучения преступности / В. М. Дрьомін // Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права: матер. Міжнар. наук. конф. (Одеса, 30 листопада 2012 р.) Т. 2 / відп. за випуск В. М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 248-250.

19. *Гилинский Я.* Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других «отклонений» / Я. Гилинский – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2004. – 520 с.

20. *Криминологія: Загальна та Особлива частини: підручник* / І. М. Даньшин, В. В. Голіна,

М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Х., 2009. – 288 с.

21. *Жеребкин В. Е.* Логический анализ понятия права / В. Е. Жеребкин. – К.: Вища шк., 1976. – 150 с.

22. *Іванов Ю. Ф.* Криминологія: навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов, О. М. Джу́жа. – 2-ге вид. доп. та перероб. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2008. – 292 с.

23. *Мацкевич И. М.* Теоретическое понятие преступности и проблемы его операционализации / И. М. Мацкевич // Lex Russica. – 2006. – № 3. – С. 524-541.

24. *Кузнецова Н. Ф.* Преступление и преступность / Н. Ф. Кузнецова. – М.: Издат-во Московского ун-та, 1969. – 232 с.

25. *Криминологія: учеб.* / Г. А. Аванесов и др.; под ред. Г. А. Аванесова. – 6-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – 576 с.

26. *Проблеми протидії злочинності: підруч.* / О. Г. Кальман, І. М. Козьяков, В. М. Куц, Б. В. Лизогуб, С. С. Мірошніченко, О. М. Подільчак, О. М. Толочко, М. С. Туркот; за ред. проф. О. Г. Кальмана. – Х.: Вид-во ТОВ фірма «Новасофт», 2010. – 352 с.

27. *Еникеев М. И.* Юридическая психология. С основами общей и социальной психологии: учебник для вузов / М. И. Еникеев. – М.: Норма, 2005. – 640 с.

28. *Пирожков В. Ф.* Криминальная психология / В. Ф. Пирожков. – М.: Ось-89, 2007. – 704 с.

29. *Александров Ю. В., Гель А. П., Семаков Г. С.* Криминологія: курс лекцій. / Александров Ю. В., Гель А. П., Семаков Г. С. – К.: МА-УП, 2002. – 295 с.

В. А. Мозговая

Понятие и особенности преступности несовершеннолетних

В статье рассмотрена сущность преступности как социального феномена, отдельные особенности такого ее вида как преступность несовершеннолетних и сформулировано практически значимое понятие последней, то есть такое, что позволит осуществлять эмпирическое исследование этого феномена, на основании результатов которого, планировать и проводить эффективную деятельность по противодействию преступным проявлениям несовершеннолетних.

Ключевые слова: понятие преступности, преступность несовершеннолетних, противодействие преступности.

V. Mozgova

Notion and features of juvenile delinquency

The article discussed the essence of crime as a social phenomenon, especially its kind such as juvenile delinquency and formulated the practical notion of it, which will allow for an empirical study of this phenomenon on the basis of which to plan and conduct effective operations to counter juvenile criminal manifestations.

Key words: concept of crime, juvenile delinquency, against crime.